

2019-06-27

Havs – och Vattenmyndigheten

Förslag till nationell plan för omprövning av vattenkraft

Lantbrukarnas Riksförbund (LRF) vill besvara ovan rubricerad remiss och därmed anföra följande.

Uppdraget

Havs- och Vattenmyndigheten (HaV) har fått i uppdrag att upprätta en nationell plan för omprövning av vattenkraft. Uppdraget utgår dels från den nya lagstiftning som trädde i kraft den 1 januari 2019, dels från Europaparlamentets och rådets direktiv 2000/60/EG (vattendirektivet). Den nya lagstiftningen tillkom bland annat för att genomföra de ändringar som behövs för att verkställa riksdagens ställningstagande om förutsättningar för den småskaliga vattenkraften.¹ I propositionen till den nu gällande lagstiftningen uttrycktes tydligt att den kommer att innebära att de myndigheter som ansvarar för förvaltningen av kvaliteten på vattenmiljön kommer att bli skyldiga att utnyttja de möjligheter till undantag och lägre ställda krav som vattendirektivet möjliggör. De möjligheter att ställa mindre långtgående krav som följer av EU-rätten till förmån för samhällsnyttiga verksamheter ska utnyttjas fullt ut. Den nationella planen ska möjliggöra att detta sker.²

Definitionen av samhällsnytta

HaV anger att ett riktvärde om 1,5 terawattimmar ska gälla per avrinningsområde för att vattenmyndigheterna bör förklara en vattenförekomst som kraftigt modifierad (KMV). HaV menar att detta är optimalt eftersom det värdet tagit hänsyn till typiska miljöåtgärder för att uppnå normer. 1,5 terawattimmar definierar alltså 4 kap 3 § p. 1d och när det ska anses en tillräcklig negativ påverkan på elproduktionen i vattenkraftsanläggningar. De flesta av de småskaliga vattenkraftverken producerar inte så mycket el att produktionsförlusten blir 1,5 terawattimmar vid de hydromorfologiska

¹ Civilutskottets betänkande 2017/18:CU31

² Se prop. 2017/18:243

förändringar som behövs för att vattenförekomsten ska uppnå god ekologisk status, däremot blir produktionsförlusten långt över 2,3%. I rapporten ”Strategi för åtgärder i vattenkraften” anges att *Havs- och vattenmyndigheten ska inom sitt bemyndigande sträva efter att den samlade effekten av planerade miljöförbättrande åtgärder inte överstiger 2,3 % av produktionen eller 1,5 TWh.*³

LRF vill påtala att strategin utarbetades innan riksdagens ställningstagande för om förutsättningarna för den småskaliga vattenkraften och den proposition som låg till grund för ändringarna i vattenförvaltningsförordningen. LRF anser att det är högst anmärkningsvärt hur utgångspunkten för en KMV-klassificering inte anpassas efter riksdagens och regeringens tydliga krav utan bygger på en strategi vars utgångspunkt helt och hållet är anpassat efter den medelstora och storskaliga vattenkraften. De småskaliga vattenkraftsanläggningarna ska således visa upp att någon av de andra villkoren är uppfyllda i 4 kap. 3 § p1 vattenförvaltningsförordningen, tillsammans med kostnadsrekvisitet i 4 kap. 3 § p. 2. för att vattendraget ska klassas som KMV på grund av deras förekomst. LRF anser att detta inte är i linje med vad riksdag och regering har uttalat och att HaV måste uppdatera sin strategi för att komma fram till ett riktvärde eller annat mått som gör att riksdagen och regeringens ställningstagande blir verklighet.

Den småskaliga vattenkraften och Natura 2000

Majoriteten av de 40 vattenkraftverk som ligger i Natura 2000-områden är småskaliga, därutöver finns ett flertal även i anslutning till Natura 2000. HaV bedömer det som sannolikt att verksamhetsutövaren kommer att behöva vidta miljöåtgärder för att en gynnsam bevarandestatus ska kunna uppnås vid dessa anläggningar. LRF håller med om att bevarandeplanerna för Natura 2000 ofta är mycket kortfattade och saknar en tydlig påverkansanalys. Allt för sällan är markägarna inblandade i upprättandet av bevarandeplanerna vilket är högst märkligt. Markägarna, oavsett om de är ägare av en vattenanläggning eller ej har mycket värdefull information om markernas, arternas och habitatens egenskaper och reaktioner.

EU-kommissionens generaldirektorat för miljö har utarbetat dokumentet ”Skötsel och förvaltning av Natura 2000-områden – artikel 6 i art- och habitatdirektivet”. Dokumentet som är framtaget tillsammans med medlemsstaterna är förvisso inte en bindande rättsakt men speglar inställningen hos kommissionen. Handledningen upprättades för att underlätta tolkningen av artikel 6, som inte bara ska ses för sig. Kommissionen redogör för hur bevarandeplanerna och förvaltningen av och i Natura 2000 och de åtgärder som vidtas i enlighet med art- och habitatdirektivet skall ta hänsyn till ekonomiska, sociala och kulturella behov och till regionala och lokala särdrag (artikel 2). LRF vill hänvisa till dokumentet som vägledning för integrering av Natura 2000-hänsynen i den nationella planen. Den påverkan på vattenkraften som kan

³ Strategi för åtgärder i vattenkraften – Rapport 2014:14 s 41

följa av regelverket för Natura 2000 måste inkluderas i den nationella planen och användas som ett verktyg för prioritering på nationell nivå.

Förslaget till den nationella planen påtalar behovet av regionala samverkansprocesser och en översyn och uppdatering av befintliga bevarandeplaner. LRF vill tydligt framhålla att regionala samverkansprocesser måste innefatta markägare i ett tidigt skede, redan inledningsvis, för att bevarandeplanen och kommande omprövningar ska ha tagit hänsyn till ekonomiska, sociala och kulturella behov och till regionala och lokala särdrag. Därutöver är dialog med markägarna synnerligen avgörande för den påverkansanalys som bevarandeplanerna så ofta saknar. LRF vill här understryka att det inte bara är de markägare som också är ägare till de vattenkraftverk som behöver involveras tidigt i processen, utan samtliga markägare i Natura 2000-området.

Grön infrastruktur

LRF vill betona att de regionala handlingsplaner som länsstyrelserna samordnar, som en del i strategin för biologisk mångfald och ekosystemtjänster, kräver samarbete med markägare, brukare, myndigheter, ideella organisationer och andra relevanta aktörer på lokal och regional nivå för att få bästa möjliga utfall. Befintliga instrument, information och frivilliga insatser är viktiga grunder för bevarandet. I arbetet måste även hänsyn tas till äganderätten⁴ Formuleringen i förslaget till nationell plan, att *”Värderingen av miljön utifrån grön infrastruktur ska se såväl i den regionala samverkan som vid avvägningar vid prövning”* riskerar att ge de regionala handlingsplanerna alltför stor tyngd i omprövningarna. Grön infrastruktur är en del i en strategi och inte lagtext. Miljöbalkens regler ger fullgott stöd för grön infrastruktur och strategin bör därför inte lyftas som en del i en omprövningsprocess. LRF föreslår att HaV istället formulerar Grön infrastrukturens betydelse i prövningarna *”Värderingen av miljön utifrån grön infrastruktur har skett i de regionala handlingsplanerna. Den regionala samverkan ska beakta och ta hänsyn till handlingsplanerna”*.

LRF vill särskilt påtala att framgången med Grön Infrastruktur bygger på att de regionala handlingsplanerna växt fram i samarbete med markägare och att deras insatser dessa är frivilliga.

Ekonomiska förutsättningar

LRF ser inte att den nationella planen säkerställer att medlen Vattenkraftens Miljöfond kommer att räcka även till de verksamheter som ligger sist ut i planen. Den småskaliga vattenkraften bedrivs av enskilda, den omfattas inte av skydd i aktiebolagsformer utan ligger på personligt ekonomiskt ansvar. Med

⁴ Se prop. 2013/14:141 s 99

anledning av uppdraget, att skydda utövare av småskalig vattenkraft från orimliga kostnader vid tillståndsprövningar, behöver den nationella planen innehålla strategier för att säkerställa att medlen i Vattenkraftens miljöfond inte huvudsakligen tillfaller de medelstora och storskaliga vattenkraftsutövarna.

Sammanfattning

LRF ser att den föreslagna nationella planen saknar tillräcklig hänsyn för att den småskaliga vattenkraften ska få den flexibilitet och processekonomiska lättnad som riksdag och regering tydligt beställt. Därutöver vill LRF se en tydligare konsekvensberäkning av vattenkraft i och i anslutning till Natura 2000 och framförallt ett tydligt direktiv om en tidig dialog med markägare som får och har en avgörande roll i förvaltningen av Natura 2000-områden.

Stockholm 2019-06-27

Hilda Runsten
Enhetschef
Energiföretagande och miljö

Helena Andreason
Jurist
Energiföretagande och miljö